

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE
DE INADMISIBILITATE

a sesizărilor nr. 46g/2022 și nr. 122g/2022

privind excepțiile de neconstituționalitate a articolelor 5 alineatele (1) și (2)
și 50 alin. (1) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul
public de pensii

CHIȘINĂU
15 noiembrie 2022

Curtea Constituțională, judecând în componența:

dnei Liuba ȘOVA, *președinte de ședință*,
dlui Nicolae ROȘCA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea dlui Vasili Oprea, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizările înregistrate la 29 martie 2022 și la 20 iulie 2022,
Examinând admisibilitatea sesizărilor menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 15 noiembrie 2022, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află sesizările privind excepțiile de neconstituționalitate a articolelor 5 alineatele (1) și (2) și 50 alin. (1) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii.

2. În cazul sesizării nr. 46g/2022, excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de dl Radu Frija, în interesele dlui Mihail Frija, în dosarul nr. 3a-1264/21, pendinte la Curtea de Apel Chișinău. Sesizarea a fost trimisă la Curtea Constituțională de un complet de judecători format din dna Angela Bostan și dnii Ghenadie Mîra și Grigore Dașchevici, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

3. În cazul sesizării nr. 122g/2022, excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de dl Radu Frija, în interesele dnei Nadejda Frija, în dosarul nr. 3a-1646/21, pendinte la Curtea de Apel Chișinău. Sesizarea a fost trimisă la Curtea Constituțională de un complet de judecători format din dl Anatolie Minciună și dnele Ecaterina Palanciuc și Veronica Negru, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

4. Având în vedere identitatea de obiect a sesizărilor și a motivelor care stau la baza criticilor de neconstituționalitate, Curtea a decis conexarea lor într-un singur dosar, pe baza articolului 43 din Codul jurisdicției constituționale, atribuindu-i numărul 46g/2022.

A. Circumstanțele litigiilor principale

Circumstanțele cauzei nr. 3a-1264/21 (sesizarea nr. 46g/2022)

5. La 15 septembrie 2016, dl Mihail Frija a obținut dreptul la pensie în baza Legii privind sistemul public de pensii. Ulterior, dl Mihail Frija i-a solicitat Casei Naționale de Asigurări Sociale să-i prezinte informații privind activitățile incluse în vechimea în muncă la calcularea pensiei. Nefiind de acord cu modalitatea de calculare a vechimii în muncă care-i conferă dreptul la pensie, dl Mihail Frija i-a solicitat Casei Naționale de Asigurări Sociale să-i calculeze un an și șase luni pentru fiecare an muncit în Nordul îndepărtat.

Casa Națională de Asigurări Sociale a refuzat să calculeze vechimea în muncă conform solicitării.

6. Dl Mihail Frija s-a adresat în judecată pentru obligarea Casei Naționale de Asigurări Sociale la calcularea vechimii în muncă cu un an și șase luni pentru fiecare an muncit în Nordul îndepărtat. Printr-o hotărâre din 21 iunie 2021, Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani, a respins cererea depusă. Dl Mihail Frija a contestat cu apel hotărârea primei instanțe.

7. În cadrul procesului din apel, dl Radu Frija a formulat, în interesele dlui Mihail Frija, excepția de neconstituționalitate a prevederilor menționate la § 1 *supra*.

8. Prin Încheierea din 22 februarie 2022, Curtea de Apel Chișinău a admis cererea privind ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

Circumstanțele cauzei nr. 3a-1646/21 (sesizarea nr. 122g/2022)

9. La 19 martie 2020, dna Nadejda Frija a obținut dreptul la pensie în baza Legii privind sistemul public de pensii. Ulterior, dna Nadejda Frija i-a solicitat Casei Naționale de Asigurări Sociale să-i prezinte informații privind activitățile incluse în vechimea în muncă la calcularea pensiei. Nefiind de acord cu modalitatea de calculare a vechimii în muncă care-i conferă dreptul la pensie, dna Nadejda Frija i-a solicitat Casei Naționale de Asigurări Sociale să-i calculeze un an și șase luni pentru fiecare an muncit în Nordul îndepărtat. Casa Națională de Asigurări Sociale a refuzat să calculeze vechimea în muncă conform solicitării.

10. Dna Nadejda Frija s-a adresat în judecată pentru obligarea Casei Naționale de Asigurări Sociale la calcularea vechimii în muncă, cu un an și șase luni pentru fiecare an muncit în Nordul îndepărtat. Printr-o hotărâre din 27 iulie 2021, Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani, a admis cererea depusă. Casa Națională de Asigurări Sociale a formulat un apel împotriva hotărârii primei instanțe.

11. În cadrul procesului din apel, dl Radu Frija a formulat, în interesele dnei Nadejda Frija, excepția de neconstituționalitate a prevederilor menționate la § 1 *supra*.

12. Prin Încheierea din 29 iunie 2022, Curtea de Apel Chișinău a admis cererea privind ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

13. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 16

Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 43

Dreptul la muncă și la protecția muncii

„(1) Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului.

[...].”

Articolul 46

Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

„(1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului, sunt garantate.

[...].”

Articolul 47

Dreptul la asistență și protecție socială

„[...]

(2) Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor.”

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

14. Prevederile relevante ale Legii nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii sunt următoarele:

Articolul 5

Stagiul de cotizare

„(1) În sistemul public, stagiul de cotizare însumează toate perioadele contributive.

(2) Perioadele necontributive ale asiguratului asimilate stagiului de cotizare sunt:

a) perioada de îndeplinire a serviciului militar în termen sau cu termen redus;

a¹) perioada de îndeplinire a serviciului militar prin contract sau a altui serviciu asimilat acestuia, dacă nu este posibilă stabilirea pensiei în condițiile Legii asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne nr. 1544-XII din 23 iunie 1993;

b) perioada de îngrijire a unui copil până la vârsta de 3 ani de către unul din părinți sau de tutore în caz de deces al ambilor părinți;

c) perioada în care asiguratul a beneficiat de indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă, de ajutor de șomaj, de alocație pentru integrare sau reintegrare profesională;

d) perioada de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani sau a unei persoane cu dizabilitate severă de către unul dintre părinți, de către tutore sau curator, până la angajarea în funcția de asistent personal;

e) perioada de rezidențiat în învățământul postuniversitar obligatoriu;

f) perioadele de activitate necontributive în funcția de judecător și procuror de până la 31 decembrie 2005;

g) perioadele în care au fost realizate, până la 1 ianuarie 1999, activitățile specificate la art. 50 alin. (1) lit. d)–f).

[...].”

Articolul 50

Activitățile ce se includ în stagiul de cotizare

„(1) În afară de perioadele specificate la art. 5, în stagiul de cotizare se includ perioadele în care s-au desfășurat următoarele activități până la 1 ianuarie 1999:

a) activitatea în calitate de membru de colhoz, indiferent de caracterul și de durata programului de muncă. La calcularea vechimii în muncă în colhoz din perioada posterioară anului 1965, în cazul în care membrul de colhoz, nemotivat, nu a îndeplinit minimul stabilit, se ia în calcul perioada de prestare efectivă a activității;

b) activitatea de creație a membrilor uniunilor de creație confirmată de către secretariatele consiliilor de administrație ale uniunilor respective;

c) activitatea în calitate de slujitor și lucrător al cultelor, începând cu 1 aprilie 1992;

d) îngrijirea unui invalid de gradul I, a unui copil invalid sub vârsta de 16 ani sau a unei persoane care a depășit vârsta de 75 de ani;

e) studiul în instituțiile de învățământ superior de zi;

f) participarea la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței Republicii Moldova în perioada 2 martie – 13 august 1992, care se include în stagiul de cotizare în mărime triplă.

[...].”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorilor excepției de neconstituționalitate

15. Autorii sesizărilor susțin că la stabilirea dreptului lor la pensie statul și-a încălcat obligația de a calcula un an și șase luni de muncă pentru fiecare an de muncă realizat în Nordul îndepărtat, potrivit pct. 5 lit. d) din Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 10 februarie 1960. În opinia autorilor sesizărilor, calcularea vechimii în muncă pe baza acestei prevederi reprezintă un drept câștigat care nu poate fi suprimat prin legi adoptate ulterior, iar faptul că Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii nu reglementează, în prezent, acest privilegiu nu presupune că drepturile care au fost dobândite se anulează. Astfel, autorii sesizărilor susțin că omisiunea statului de a prevedea în Legea privind sistemul public de pensii caracterul efectiv al drepturilor dobândite pe baza Decretului menționat reprezintă o încălcare a articolelor 16, 43 alin. (1) și 47 alin. (2) din Constituție.

16. Cu privire la încălcarea dreptului de proprietate și la protecția acesteia, autorii sesizărilor susțin că quantumul pensiei depinde de vechimea în muncă

calculată. Astfel, diminuarea stagiului de muncă conduce la stabilirea pensiei într-un quantum mai mic decât ar fi trebuit, ceea ce reprezintă o ingerință în dreptul de proprietate, garantat de articolul 46 alin. (1) din Constituție.

17. Autorii sesizărilor susțin că aceste deficiențe afectează articolele 16, 43 alin. (1), 46 alin. (1), 47 alin. (2) și 54 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

18. Examinând admisibilitatea sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

19. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor prevederi din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii, ține de competența Curții Constituționale.

20. Excepțiile de neconstituționalitate au fost ridicate de reprezentantul părților în aceste procese pendinte la Curtea de Apel Chișinău. Astfel, sesizările sunt formulate de subiectele cărora li s-a conferit acest drept, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, astfel cum a fost interpretat prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

21. Obiectul excepțiilor de neconstituționalitate îl constituie articolele 5 alineatele (1) și (2) și 50 alin. (1) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii. Raportate la criticile de neconstituționalitate susținute de autorii excepțiilor, prevederile contestate nu au constituit obiectul altor sesizări la Curtea Constituțională.

22. Curtea observă că excepțiile de neconstituționalitate au fost ridicate în cadrul unor procese aflate pe rolul Curții de Apel Chișinău care au ca obiect examinarea apelurilor formulate împotriva unor hotărâri în care au fost aplicate prevederile contestate. Prin urmare, Curtea reține că dispozițiile contestate în prezenta cauză ar putea fi aplicate în cauzele în care au fost ridicate excepțiile de neconstituționalitate.

23. În sesizări, autorii au susținut incidența articolelor 16 [*egalitatea*], 43 alin. (1) [*dreptul la muncă și la protecția muncii*], 46 alin. (1) [*dreptul la proprietate privată și protecția acesteia*], 47 [*dreptul la asistență și protecție socială*] și 54 [*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*] din Constituție.

24. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că omisiunea legislativă constituie obiect de examinare la Curtea Constituțională dacă prin aceasta este afectat un drept fundamental. Curtea a subliniat că există o omisiune care pune în discuție o problemă de constituționalitate doar atunci când reglementarea pretinsă rezultă dintr-o prevedere explicită a Constituției sau care poate fi clar dedusă dintr-un principiu constituțional (DCC nr. 123 din 22 octombrie 2020, § 26; DCC nr. 85 din 30 iunie 2022, § 25).

25. Astfel, având în vedere faptul că autorii sesizărilor au pretins că (i) aveau o așteptare legitimă să obțină dreptul la pensie pe baza Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 10 februarie 1960 și că (ii) sunt discriminați în exercițiul dreptului la pensie, Curtea va examina dacă aceste argumente fac incidente articolele constituționale invocate.

26. În acest context, în jurisprudența sa, Curtea a subliniat că articolele 16 și 54 din Constituție nu pot fi invocate de sine stătător. Pentru a fi incidente,

autorul sesizării trebuie să demonstreze existența unor ingerințe în drepturile fundamentale garantate de Constituție. Abia în cadrul analizei caracterului justificat al ingerinței, Curtea poate aplica prevederile acestor articole (a se vedea DCC nr. 54 din 13 aprilie 2021, § 26).

27. Cu privire la pretinsa incidență a articolului 43 alin. (1) din Constituție, Curtea reține că acest articol nu-i impune statului obligația de a recunoaște caracterul efectiv al privilegiilor stabilite în acte infraconstituționale abrogate. Așadar, Curtea consideră nefondat capătul de sesizare care susține încălcarea dreptului la muncă.

28. Referitor la pretinsa încălcare a articolului 46 alin. (1) din Constituție, Curtea precizează că această normă oferă protecție doar bunurilor actuale ale persoanei. Astfel, veniturile viitoare nu pot fi considerate „bunuri”, decât cu excepția cazului în care dreptul a fost deja câștigat sau este sigur că va fi plătit (DCC nr. 188 din 7 decembrie 2021, § 62; DCC nr. 189 din 21 decembrie 2021, § 33). Totodată, pentru ca un „bun” constând într-o „așteptare legitimă” să fie recunoscut, trebuie să existe o bază juridică națională care să genereze un interes patrimonial (a se vedea *Bélané Nagy v. Ungaria* [MC], 13 decembrie 2016, § 79).

29. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a reținut că protecția proprietății prevăzută de articolul 1 din Protocolul adițional nr. 1 la Convenție nu include și protecția unor simple perspective de dobândire a unui „bun”. În acest sens, pentru a stabili incidența acestui articol într-un caz concret, Curtea Europeană ține cont de legislația care era în vigoare în momentul pretinsei ingerințe (*Bélané Nagy v. Ungaria* [MC], § 85). Astfel, spre exemplu, Curtea Europeană a conchis că nu a existat nicio ingerință în articolul 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție în cazul în care persoana nu a îndeplinit sau a încetat să mai îndeplinească condițiile prevăzute în lege pentru recunoașterea oricărei forme de prestații sociale, în cazul în care condițiile s-au schimbat înainte ca persoana să devină eligibilă pentru o prestație socială, inclusiv a pensiei (a se vedea *Bélané Nagy v. Ungaria* [MC], § 86; *Jan Rał v. Polonia* (dec.), 11 decembrie 2018, § 42).

30. Curtea subliniază că protecția constituțională de care se bucură cuantumul pensiei stabilit potrivit principiului contributivității și care constituie un drept câștigat are în vedere pensia stabilită prin aplicarea reglementărilor în vigoare la momentul acordării pensiei, potrivit principiului *tempus regit actum*.

31. În acest caz, Curtea constată că autorii sesizărilor au obținut dreptul la pensie în anul 2016 și, respectiv, 2020, când în vigoare erau prevederile Legii nr. 156 din 14 octombrie 1998. Astfel, Curtea constată că ei nu pot pretinde că aveau o așteptare legitimă de a obține stabilirea dreptului la pensie în baza unui act normativ care fusese abrogat de foarte mult timp. Mai mult, Curtea face trimitere, *mutatis mutandis*, la Decizia nr. 140 din 16 septembrie 2021, § 43, în care a precizat că nu există o așteptare legitimă de a obține dreptul la pensie în baza unor prevederi abrogate anterior momentului exercitării dreptului respectiv. De altfel, nu poate exista o așteptare legitimă în situațiile în care persoanele se bazează pe o prevedere legală care nu este în vigoare la momentul exercitării dreptului (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Zamoyski-Brisson v. Polonia* (dec.), 12 septembrie 2017, § 78). Așadar, Curtea respinge

ca nefondat capătul sesizării care pretinde incidența articolului 46 din Constituție.

32. Cu privire la critica de neconstituționalitate a prevederilor contestate raportată la articolul 47 din Constituție, Curtea reține că dreptul constituțional la asistență și la protecție socială este incident în toate cazurile în care se pretinde apărarea dreptului la pensie (DCC nr. 175 din 23 noiembrie 2021, § 20). Astfel, constatând incidența articolului 47 din Constituție, Curtea trebuie să analizeze tratamentul diferențiat pretins și dacă acesta face incident articolul 16 din Constituție.

33. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că nu orice tratament diferențiat implică în mod automat o încălcare a articolului 16 din Constituție. Pentru a se stabili încălcarea articolului 16 din Constituție, trebuie să se constate faptul că persoanele aflate în situații similare sau comparabile beneficiază de un tratament preferențial și că această diferențiere este una discriminatorie (DCC nr. 104 din 1 iulie 2021, § 23).

34. În acest sens, Curtea menționează că situația diferită în care se află persoanele în funcție de reglementarea aplicabilă, potrivit principiului *tempus regit actum*, nu poate fi privită ca o încălcare a dispozițiilor constituționale care consacră egalitatea în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și discriminări. Curtea subliniază că respectarea egalității în drepturi, precum și a obligației de nediscriminare, stabilite prin prevederile articolului 16 alin. (1) din Constituție, presupune luarea în considerare a tratamentului pe care legea îl prevede față de cei cărora li se aplică în decursul perioadei în care reglementările sale sunt în vigoare, nu în raport cu efectele produse prin reglementările legale anterioare. Reglementările juridice succesive pot prezenta, în mod firesc, diferențe determinate de condițiile obiective în care au fost adoptate (HCC nr. 19 din 24 septembrie 2019, § 23; DCC nr. 104 din 1 iulie 2021, §§ 24 și 25).

35. Pe de altă parte, Curtea constată că Legea privind sistemul public de pensii prevede condiții diferite privind calcularea stagiului de cotizare realizat în condiții deosebite de muncă. Articolul 41 alin. (2¹) din Lege stabilește că persoanele care au lucrat în condiții deosebite beneficiază de reducerea vârstei de pensionare. Lista activităților care implică condiții deosebite de muncă urmează a fi stabilită de Guvern printr-o hotărâre. Astfel, Curtea observă că legislatorul a ținut cont de condițiile diferite în care se află persoanele care au desfășurat o activitate salarizată în condiții deosebite, oferindu-le posibilitatea de a obține stabilirea pensiei în condiții avantajoase.

36. Prin urmare, în baza celor menționate *supra*, Curtea constată că sesizările privind excepțiile de neconstituționalitate nu întrunesc condițiile de admisibilitate și nu pot fi acceptate pentru examinare în fond.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibile* sesizările privind excepțiile de neconstituționalitate a articolelor 5 alineatele (1) și (2) și 50 alin. (1) din

Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii, ridicate de dl Radu Frija, în interesele dlui Mihail Frija, în dosarul nr. 3a-1264/21, și în interesele dnei Nadejda Frija, în dosarul nr. 3a-1646/21, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte de ședință

Liuba ȘOVA

Chișinău, 15 noiembrie 2022

DCC nr. 148

Dosarul nr. 46g/2022